

Яворська Т.І., к.е.н, доцент (yavorska@bk.ru)

докторант ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ

Анотація: Розглянуто роль підприємств малого та середнього бізнесу в економіці розвинутих країн та їх місце у розвитку інноваційної діяльності. Накреслено напрями стимулювання інноваційної активності підприємств малого бізнесу в Україні.

Ключові слова: підприємства малого та середнього бізнесу, інноваційна діяльність, інновації, науково – дослідні роботи

Постановка проблеми. Сучасна світова економіка характеризується складним переплетінням різного за своїми масштабами виробництва, на формування якого впливає багато чинників. Головним із них є концентрація виробництва. Саме підприємства великого бізнесу мають у своєму розпорядженні значні матеріальні, фінансові та трудові ресурси. Це дає їм можливість здійснювати великомасштабні інноваційні проекти та отримувати прибутки від ефекту масштабу виробництва. Проте, останнім часом спостерігається значне зростання кількості підприємств малого та середнього бізнесу, особливо в тих галузях, які не вимагають потужних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження природи малого та середнього бізнесу, є об'єктом уваги таких вчених як З. Варналій, Л. Воротіна, Ю.Кармазін, А. Мельник, В. Сизоненко, В. Сорокіна, В. Ткаченко, Т. Черняк та інші. Ґрунтовне дослідження різних аспектів інноваційного розвитку здійснювали такі іноземні вчені: С.Валдайцев, П.Еліот, А.Томпсон, Е.Уткін, Р.Фатхутдінов, Й.Шумпетер та інші, вітчизняні науковці: В.І.Бойко, В.М.Геєць, О.І.Дацій, О.В.Крисальний, П.Т.Саблук, О.М.Шестопаль та інші. Сутність і особливості малого бізнесу у сільському господарстві досліджували Ю.Е.Губені, В.П.Горьовий, В.К.Збарський, Ф.В.Зінов'єв, П.М.Макаренко, М.Й.Малік, В.Я.Месель-Веселяк, Л.В.Романова, В.В.Юрчишин та ін..

Мета статті. Про високий рівень розвитку малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах свідчить вагомий внесок їхніх підприємств у створення валового продукту цих країн, який коливається в межах від 30% до 70%. Найбільша частка у ВВП належить малому та середньому бізнесу в Італії (68%). У таких країнах як Бельгія, Іспанія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, США,

Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція та Японія більше половини ВВП створюється малим та середнім бізнесом. (рис. 1). Проте, на сьогодні ще недостатньо розробленими, особливо у плані комплексності, є основні напрями підвищення ефективності інноваційної діяльності у малих та середніх підприємствах.

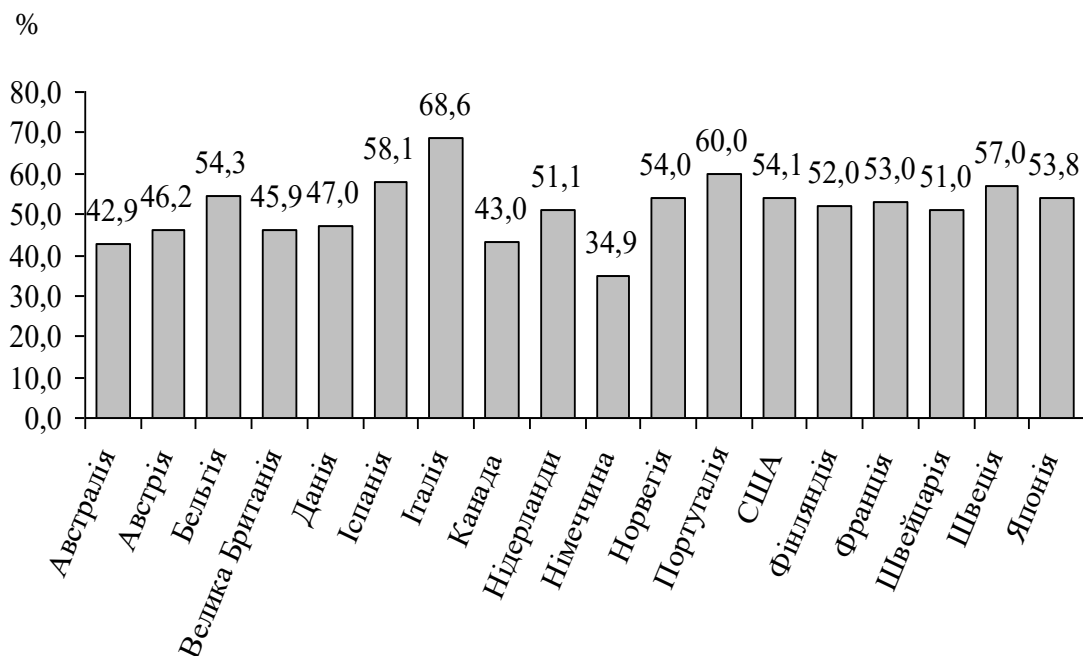


Рис.1 Частка малого і середнього бізнесу у валовому внутрішньому продукту розвинутих країн у 2004 р. [6, с. 169-369]

Підприємства малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах домінують у будівництві, більшості галузей промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, готельному та ресторанному бізнесі, операціях із нерухомістю, туризмі. Вони також відіграють важливу роль у сфері фінансового посередництва та галузі стратегічних ділових послуг, а саме: в розробці програмного забезпечення, обробці інформації, технічному тестуванні, маркетингових дослідженнях, рекламі. Таким чином, з одного боку, малий та середній бізнес у розвинутих країнах характеризується концентрацією у трудомістких галузях, з другого – зростає його значення у тих галузях діяльності, які вимагають інтенсивного використання знань. Так, наприклад, у Норвегії частка суб'єктів малого та середнього бізнесу у нафтодобувній промисловості становить 89,5% [6, с. 305].

Згідно з класичним підходом, лідерами в здійсненні наукових досліджень та розробці нових технологій є підприємства великого бізнесу, як правило транснаціональні корпорації. Великі фірми мають можливості для інвестування у виконання науково-дослідних робіт з метою утримання своїх конкурентних позицій на ринку і тому саме вони відіграють найважливішу роль у інноваційному процесі [7]. Проте від 30% до 60% суб'єктів малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах здійснюють самостійні наукові дослідження, виконують замовлення великих підприємств за їхньої підтримки та фінансування і можуть вважатися інноваційними. Вони займаються комерціалізацією вже існуючих продуктів та технологій, при цьому формально не виконуючи науково-дослідних робіт.

Більший вплив на інноваційний процес підприємствами малого та середнього бізнесу можна побачити через показник рівня витрат на виконання НДДКР, який показує, що саме цей сектор забезпечує створення базових (radical), а не похідних (incremental) інновацій [2]. За результатами емпіричних досліджень, що проводилися в країнах Європи, промислові підприємства малого та середнього бізнесу в Бельгії, Великобританії, Ірландії, Італії та Португалії мають наблизений до великих підприємств рівень інноваційного потенціалу та конкурентних переваг. Аналогічно, у Великобританії, Португалії та Швейцарії малі, середні та великі підприємства сфери послуг характеризуються високим рівнем інноваційного потенціалу та міжнародної конкурентоспроможності [6, с. 35].

Окремі дослідження показують, що підприємства малого та середнього бізнесу в країнах Західної Європи навіть більш ефективні у виконанні науково – дослідних робіт та створенні інноваційних продуктів, ніж підприємства великого бізнесу. Наприклад, Акс та Аудретч стверджують, що в розрахунку на одного працівника підприємствами малого та середнього бізнесу створюється в 2,4 рази більше інноваційних продуктів, ніж підприємствами великого бізнесу. У цілому результати окремих досліджень інноваційних процесів у малому та середньому бізнесі в розвинутих країнах свідчать, що інновації одержані в кількісному і вартісному обсягах в цих підприємствах набагато перевищують рівень, який запроєктований у співвідношенні до вкладених у них витрат. [1, с. 339].

Так, в США на частку 300 великих компаній в даний час приходиться біля 92% витрат на науково - дослідні та дослідницько - конструкторські розробки (НДДКР) у промисловості, у Великобританії – 77 %, у Франції – 96%. Витрати на НДДКР з розрахунку на одного зайнятого у малих і середніх підприємствах приблизно у півтора рази нижчі, ніж у великих компаніях. Також на цих підприємствах кількість винаходів і ноу-хау, які приходяться на одного зайнятого і в розрахунку на 1 долар витрат, більші, ніж у великих фірмах.

За даними відомого англійського економіста Г.Бенока, більше половини важливих відкриттів ХХ століття здійснені незалежними винахідниками або дрібними фірмами. Саме на підприємствах малого бізнесу, а не у великих фірмах були розроблені і вперше впроваджені транзистори, копіювальні машини, кондиціонери, міксери, тостери та багато іншого. [4,с.45-46].

Таким чином, малий та середній бізнес у розвинутих країнах характеризується значним внеском у створення валового внутрішнього продукту, високим рівнем розробки, впровадженням та комерціалізацією інновацій. При цьому діяльність підприємств малого та середнього бізнесу в розвинутих країнах постійно підтримується державою. Це підтверджує прийнята у червні 2000 року Європейська хартія малих підприємств, яка підкреслює, що малі підприємства повинні розглядатися як «одна з основних рушійних сил інновацій, зайнятості, а також соціальної та локальної інтеграції до Європи». Згідно даного документа одним із основних напрямів діяльності щодо підтримки малого бізнесу в Європі є покращення технологічного потенціалу малих підприємств. Цей напрям передбачає вдосконалення технологічного співробітництва та обміну технологіями між європейськими малими підприємствами, розвиток ефективних дослідницьких програм та систем управління якістю і сертифікації, забезпечення доступу малих підприємств до патентів Європейського економічного співтовариства, розширення їх співробітництва з іншими фірмами, вищими навчальними закладами та науково-дослідними інститутами тощо. [5].

У липні 2008 року Україна приєдналася до Європейської хартії малих підприємств через прийняття Указу Президента України № 603/2008 "Питання впровадження в Україні принципів Європейської хартії малих підприємств" та Постанови Кабінету Міністрів України № 587 "Про запровадження в Україні принципів Європейської хартії для малих підприємств". Це говорить про те, що наша держава зацікавлена у розвитку малого бізнесу, який в числі інших переваг забезпечує дієві стимули до здійснення інноваційного процесу і високоєфективної праці.

Висновок. За рахунок мобільності, гнучкості інноваційного підходу підприємства малого бізнесу здатні швидко пристосовуватися до змін споживчого попиту, знайти свою ринкову нішу, оперативно здійснювати виробництво нової продукції невеликими партіями. В Україні найефективнішим напрямом інноваційної активності підприємств малого бізнесу є стимулювання їх розвитку та професійне виконання державними структурами регулюючих функцій з використанням нових ринкових інструментів.

Список літератури

1. Acs Z.J., Audretsch D.B., Feldman M.P. R&D Spillovers and the Recipient Firm Size // *Review of Economics and Statistics*. – 1994. – Vol. 76. – P. 336-339.
2. Baumol W. *The Free-Market Innovation Machine: Analysing the Growth Miracle of Capitalism*. – Princeton: Princeton University Press, 2002. – 342 p.
3. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України /О.І.Дацій. – К.: ННЦ ІАЕ, 2004. – 428с.
4. Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць /ДНУ. – Дніпропетровськ ДНУ, 2001 - Кармазин Ю.А. Характерные особенности малого бизнеса и его роль в современном обществе Вип. 67. –2001. – 99с.

5. Європейська хартія малих підприємств [Електронний ресурс]Режим доступу:www.kmu.gov.ua/document/243135608/Hartiva%20malih%20pidpriemst%2019.06/00%20.doc
6. OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2005. – Paris: OECD, 2005. – 415 p.
7. Scherer F., Ross D. Industrial Structure and Economic Performance. – Boston: Houghton Mifflin, 1990. – 459 p.

The summary: the role of small and average business in economy of the developed countries and their place in development of innovative activity is considered. Directions of innovative activity stimulation of small business in Ukraine are indicated.

Заявка на участь у конференції
“ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ВИРОБНИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ ПРОДУКЦІЇ АПК ”
(6-7 травня 2010 р.)

Прізвище: **Яворська**

Ім'я: **Тетяна**

По-батькові: **Іванівна**

Організація: **ННЦ «Інститут аграрної економіки», м.Київ**

Посада: **докторант**

Науковий ступінь, вчене звання: **к.е.н., доцент**

Тема доповіді: **ІННОВАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В
РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ**

Назва секції: **Розвиток інноваційної діяльності в АПК на
регіональному рівні.**

Планую виступити з доповіддю (підкреслити)

- на секційному засіданні (до 10 хв.)

Адреса (з індексом): **72312, кафедра економіки підприємств,
ТДАТУ, п-кт Б.Хмельницького,18, м. Мелітополь,
Запорізька обл.**

Телефон (служб. і дом.): 0619422432, 0619254044

E-mail: **yavorska@bk.ru**

Необхідність у житлі (**так**)

Прошу забронювати мені місце для проживання з **“5”** травня
2010 р. до **“9”** травня 2010 р. у гуртожитку.